

YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE

Dr. Cemal ÖZTAŞ¹
Dr. Eyüp ZENGİN²

ÖZET

Çevre sorunlarının önlenmesi ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimlerinde taşıması gereken kimi nitelikler vardır. Yerel yönetimler, öncelikle "demokratik", "özerk", ve "saydam" bir yapıya sahip olmalıdır. Yerel yönetimler, hizmet ettikleri yerin sosyal ve çevresel özelliklerine uygun bir çevre politikası geliştirmeli ve yaşama geçirmelidir. Bunu yapabilmek için, özerk bir yapıya sahip olmalıdır. Toplumun ve çevrenin yerel özelliklerini dikkate alarak geliştirdikleri çevre politikasını, merkezi yönetimin olumsuz karışması olmaksızın yaşama geçirebilmek için "özerk" bir yönetim yapısına sahip olmalıdır. Çevre sorunları, insanın yaşamla ilgili etkinliklerinden kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları, daha da önemlisi temel varlık nedenleri, insan yaşamı ve insan yaşamının kalitesinin iyileştirilmesiyle ilgilidir. Bu yüzden yerel yönetimler dışarıda bırakılarak çevrenin korunması ve geliştirilmesi olanaklı değildir. Çevre sorunlarının başlıca nedeni olan insan etkinliklerinin büyük bir çoğunluğu, belediyelerin yetki sınırları içinde, ya belediyelerin izni ve denetimi altında ya da doğrudan doğruya belediyelerce gerçekleştirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Çevre Sorunları, Devlet, Çevre Koruma, Çevre Yönetimi.

¹ TBMM Genel Sekreter Yardımcısı, coztas@hotmail.com

² Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Uzman, ezengin@yahoo.com

ABSTRACT

Environmental problems stem from human activities. One of the most important reasons for local administrations to exist is to improve the quality of human life. Therefore it is impossible to find a solution to environmental problems without the participation of local governments. Activities that causes environmental problems occasionally occur in areas that are under the responsibility of local administrations. Local administrations should have some qualities in order to prevent environmental problems and improve its conditions. Local governments should have structures that are democratic, autonom and transparent. They also should establish regulations in accordance with the needs of their neighborhood so as to meet needs of local environment. In order to implicate these rules local administrations have autonom structures that will be built more dependent from central government. This would obviously enable them to make faster and more efficient decisions.

Key words: Local administrations, environmental problems, Government, Environmental protection, environmental management.

1. GİRİŞ

Çevre sorunları, insanın yaşamla ilgili etkinliklerinden kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları, daha da önemlisi temel varlık nedenleri, insan yaşamı ve insan yaşamının kalitesinin iyileştirilmesiyle ilgilidir. Bu yüzden yerel yönetimler dışarıda bırakılarak çevrenin korunması ve geliştirilmesi olanaklı değildir(Geray; 1998, 64). Çevre sorunlarının başlıca nedeni olan insan etkinliklerinin büyük bir çoğunluğu, belediyelerin "fiili sınırları" (bir bölümüde "etki sınırları") içinde, ya belediyelerin izni ve denetimi altında ya da doğrudan doğruya belediyelerce gerçekleştirilmektedir(Şengül; 1999, 102).

Bugün çeşitli imkansızlıklar içinde bulunan, yerel yönetimler, yörelerinin sorunları, bunların öncelikleri her şeyden önce kendi öz kaynaklarına göre değerlendirilerek, bir "çevre" yönetimi yaklaşımı kabul edilmelidir. Burada ülke ölçeğinde sürdürülmekte olan politikaların daha doğrusu politikasızlıkların etkisiyle bu çevre yönetimi tercihinin çok kolay olmadığını baştan bilmek gereklidir. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi, çevre kalitesinin ve doğal kaynakların

korunması bu politikaların geliştirilmesiyle mümkündür(Evirgen; 1996, 8).

Çevre sorunları, insanın yaşamla ilgili etkinliklerinden kaynaklanmaktadır. Yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları, daha da önemlisi temel varlık nedenleri, insan yaşamı ve insan yaşamının kalitesinin iyileştirilmesiyle ilgilidir. Bu yüzden, yerel yönetimler dışarıda bırakılarak çevrenin korunması ve geliştirilmesi olanaklı değildir.Çevre sorunlarının önlenmesi ve çevre kalitesinin iyileştirilmesi sorumluluğunu üstlenen yerel yönetimlerin de taşıması gereken kimi nitelikler vardır. Yerel yönetimler, öncelikle "demokratik", "özerk" ve "saydam" bir yapıya sahip olmalıdır. Yerel yönetimler, hizmet ettikleri yerin sosyal ve çevresel özelliklerine uygun bir çevre politikası geliştirmeli ve yaşama geçirmelidir. Çevre sorunlarının ulaştığı boyutlar köklü ve etkin çözümler gerektirdiğinden, yerel halkın ve yerel yönetimlerin doğrudan katıldığı çevre koruma ve geliştirme süreçlerine elverişli bir yerel yönetim yapısı ve ortamı yaratılmalıdır(Geray; 1998, 64).

2. GENEL OLARAK ÇEVRE KORUMA VE YEREL YÖNETİMLER

Çevre politikalarımız ve yasalarımız, aşırı merkeziyetçi olan yönetim yapımızın bir yansıması olarak yerel yönetimlerimizi yeterli görev, yetki ve sorumluluklarla donatmamış, taşrada il yöneticilerini ön plana çıkarmıştır. Oysa yerel yönetimleri bu konuda ön plana çıkarmak için pek çok neden gerekçe olarak gösterilebilir:

1. Çevre sorunları, yerel toplumları, illeri, kentleri, hatta ülkeleri, anakaraları aşan, hatta evrene uzanan boyutlar kazanmakla birlikte, sorunlar belli bir yerde çıkmaktadır. Örneğin, Çernobil'deki kazanın yarattığı olumsuz etkiler başta Türkiye olmak üzere pek çok ülkeyi içeren çok geniş bir bölgeye yayılmıştır. Ama kirliliğin, tehlikenin çıktığı yer bellidir ve belli bir yerleşme noktası olan Çernobil'dir. Bu nedenle, evrensellik taşımasına karşın çevre sorunları, ortaya çıkışında yerellik niteliği taşımaktadır.

2. Sorunu çıkmadan ya da çıktığında önlemek ya da zararlarını en aza indirmek yerelde önlemler almayı gerektirmektedir. Bu hem geleneksel yerinden yönetim, hem de Avrupa Birliği'nce benimsenen

hizmetin yerel halka yakın yönetim birimince görülmesi (subsidiarity) ilkelerinin bir gereğidir.

3. 1992'de, Rio'daki Dünya Çevre Zirvesinde benimsen Gündem 21 bildirgesinde öngörüldüğü gibi ülkelerin ulusal eylem planları hazırlamaları, fakat bunun uygulanması için Yerel Gündem 21 eylem planlarının yapılarak yaşama geçirilmesi öngörülmüştür.

4. Türkiye Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı Mayıs 1998'de yayımlanabilmiştir. Bununla birlikte Bursa ve İzmit Büyükşehir belediyeleri olmak üzere, Urla, Çanakkale gibi çevreye duyarlı kimi belediyeler Yerel Gündem 21 çalışmalarını başlattıklarını ve kimi uygulamalara geçtiklerini bilinmektedir. Kısacası, yerel eylem planlarının ülke eylem planından önce yürürlüğe geçmiş olması, belediyelerin konuya yakın ilgisinin bir göstergesidir(Geray; 1998, 64).

Çevrenin korunmasında, kirliliğin önlenmesine, çevrenin iyileştirilmesine ve geliştirilmesine kısaca çevrenin yönetimine halkın katılımı en etkin biçimde yerel düzeyde gerçekleşebilir. Bir belde yaşayan halk, beldesindeki yeşil alan ve ormanlık gereksinimini, sanayi, konut ve ticaret alanlarının dağılımının sorunlarını, tarihi ve kültürel alanların içinde buldukları koşulları, yeterli su kanalizasyon ve yol hizmetinin mevcut olup olmadığını, aksayan noktaları ve bir ölçüde nedenlerini, onların sonuçlarını yaşayanlar olarak en iyi bilenlerdir. Bu nedenle yerel yöneticiler ellerindeki bu çok önemli ve güçlü aracı kullanabilmek için, politika oluşturma sürecinden hizmetin yürütülmesi sürecine kadar uzanan bir çerçevede, halkın her düzeyde yönetime katılmasını sağlayacak ve kurumlaştıracak mekanizmalara işlerlik kazandırmak durumundadır(Yıldırım; 1994, 43).

3. ÇEVRE SORUNLARININ YEREL NİTELİĞİ VE YEREL ÇEVRE POLİTİKALARI

Çevre sorunları, insanın doğaya müdahalesinde ondan faydalanma sürecinde ortaya çıkan olumsuzluklar olarak ifade edilebilir. Bu tanım, klasik çevre sorunları olarak da adlandırılan nüfus artışı, endüstrileşme, kentleşme vs. etkisiyle doğada oluşan tahribatları içerir(Mutlu; 2001, 31-47).

Bugün ulusal devletler, ne kendi sınırları içinde oluşan çevre kirliliğini yine kendi sınırları içinde tutmak ne de başka ülkelerden gelecek kirliliğe sınırlarını kapamak imkanına sahiptir(Kaplan; 1997, 38).

Bu bakımdan çevre sorunları uluslararası bir nitelik taşır. Dolayısıyla her ne kadar ülkelerin kendi çevre politikaları varsa da sorunun küresel niteliği nedeniyle her ülkenin politikası, bir diğer ülkeninkiyle pek çok ortak ilkeler taşır. Bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşamalarının sağlanması, toplumun uyguladığı çevre politikalarının gerekli kıldığı külfetlerin paylaşılmasında sosyal adalet ilkelerinin uygulanması bu ortak ilkelerden bazılarıdır. Ancak tüm bu ortak politikaların da üstünde benimsenen temel ilke, ortaya çıktıktan sonra çevre sorunları ile mücadele edilmesi tedbirler alınmasıdır. Yukarıdaki son ilkedeki hareketle, sorunun "belli bir yerde başlaması" ya da "yerellik" büyük önem taşımaktadır(Mutlu; 2001, 31-47).

Çevre sorunlarının yerel boyutu ile ilgili bir diğer nokta, sorun çıktığında ya da çıkmadan yapılacak girişimlerin yerel nitelikli olmasıdır(Geray; 1998, 64). Çünkü, çevre sorunlarının en belirgin özelliği, tehlikenin ortaya çıktığı yere özgü olmasıdır. Yerel bir sorun konusunda yerel halka ve yerel yaşama yakınlık, merkezi hükümetten ziyade yerel yönetimlerin bir özelliği olduğuna göre, belirlenecek politikaların ve sorumlu kurumlarında yerel nitelikte olması gerekir. Bu bakımdan, Avrupa Birliği tarafından benimsenen "subsidiarity" ilkesinde de ön görüldüğü üzere, hizmetin, yerel halka en yakın yönetim birimince görülmesi esastır.

Türkiye'de özellikle 1950'li yıllardan sonra kentlere doğru bir iç göç başlamış ve kentsel nüfus artmıştır. Doğal olarak, çoğalan nüfus kentsel ihtiyaçları da artırmış, bu ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde de pek çok sorun ortaya çıkmıştır. Hava kirliliğinin ve gürültünün önlenmesi, su sağlanması, atık suların arıtılması, çöplerin toplanması ve yok edilmesi, yeşil alanların korunması ve çoğaltılması, sağlıksız besin üretimlerinin önlenmesi ve bunların devamlı kontrolü, Nazım imar planları ve çevre düzeni planlarının yapılması ve şehrin gelecekteki ihtiyaçlarına göre altyapı yatırımlarının sağlanması, söz konusu tarihten bugüne ağırlığı gittikçe artan sorunlardır(Mutlu; 2001, 31-47). Kırsal kesimden kentlere göçün artması ve yaşanan hızlı kentleşme, beraberinde insan faaliyetlerinden kaynaklanan çevre kirliliğini ve doğal kaynakların tahribatını getirmektedir. Kentlerin yönetiminden sorumlu olan yerel yönetimlerin temel görevi ise kirliliği kontrol ederek doğal kaynakların tahribatını önlemek ve topluma sağlıklı bir kentsel çevre sunmaktır. Ancak, atıkların uygun bertarafı için kullanılan teknolojilerin

yatırım ve işletme maliyetlerinin yüksek olması ve konu hakkında yeterli teknik bilgi eksikliği sebebiyle kentsel atıkların toplanması ve bertarafı yerel yönetimlerin en çok sıkıntı çektikleri konuların başında gelmektedir(Yıldız; 2007).

Özellikle şehirlerde artan sorunlarla birlikte, genel olarak yerel yönetimlerin, özelde ise belediyelerin, planlama hizmetleri, yerel kamu hizmetleri, çevre yönetimi ile işlevleri yoğunlaşmıştır. Gerek Türkiye’de, gerekse dünyada yerel yönetimler, “yerel yaşama yakınlık,” (Geray; 1998, 58). özelliği bakımından, sosyal ve ekonomik sorunlardan ve bunların bir uzantısı olan çevre sorunlarından sorumludur. Yerel yönetimlerin bu sorumluluğunu yerine getirebilmesi, etkili “yerel çevre politikaları” geliştirilmesine bağlıdır(Mutlu; 2001, 31-47).

Haziran 1992’de Rio Konferansı sonucu ortaya çıkan ve çevre ile kalkınma ilkelerini içeren “Gündem 21” adlı programda yerel yönetimler önemli bir yer tutar. Uluslar arası bu toplantının özelliklerinden birisi, “sürdürülebilir kalkınma ilkesi”nin benimsenmiş olmasıdır ve buna göre kalkınma çabaları, doğayı dışlamadan, onunla uyumlu bir nitelik taşımalıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın halk tarafından anlaşılabilmesi ve hayata geçirilebilmesinde insanlara yakın olan yerel yönetimlerin hayati rol oynamaktadır.

Yerel nitelikli sorunların “yerellik” ilkesine göre ele alınmasında ve etkin bir çevre politikasının oluşturulmasında “yerellik” gibi zihinsel/mantıksal bir aracın yanısıra, başka nitelikli araçlar da kullanılabilir. Bu araçlar; a-) Hukuki araçlar, b-) idari araçlar, c-) Sosyal araçlar, d-) Ekonomik ve mali araçlar olarak sıralanabilir(Mutlu; 2001, 31-47).

Yerel yönetimlerin uygulamalarını yönlendirecek olan politikalar, insanların yaşamları ile ilgili etkinliklerinden kaynaklanan sorunları önlemeye ve gidermeye yöneliktir. Bu bakımdan, yerel insan yaşamı ve kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla pek çok araç kullanılabilir. Bu araçların hangilerinin uygulanacağına karar vermek için de yaşanan çevreyi iyi tanımak gerekir.

4. YEREL YÖNETİMLER VE ÇEVRE

Yerel yönetimlerin çevre ile ilgili görev yetki ve sorumluluklarının yerel yönetimlerin büyüklük ve statülerine göre ele alınması gerekmektedir. Anayasanın 127. maddesinde, “yerel yönetimler; il,

belediye veya köy halkının yerel müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kanunla kurulan ve karar organları seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir” şeklinde tarif edilmiştir. Bu durumda yerel yönetimler Büyükşehir Belediyelerini, Belediyeleri, İl Özel İdaresini ve Köy Yönetimini kapsar(T. C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007).

Yerel yönetimler, merkezi yönetimden farklı olarak, yerel yaşama, yerel düzeydeki sorun ve gereksinimlerin kaynağına yakın olma üstünlüğüne sahiptir. Yerel yönetimleri, merkezi yönetimin ülkenin her alanına ulaşan hizmet eli olarak düşünenler vardır. Bu, yerel yöntemlerin özerkliğinin gözardı edilmesine, bağımlılığının artmasına yol açan bir yaklaşımdır. Doğanın bütünlüğü ilkesi gereğince, dünyanın bir noktasındaki çevre sorununun etkileri bütün dünyaya yayılabilir. Bununla birlikte, çevre sorunlarının en belirgin özelliği, tehlikenin ortaya çıktığı yere özgü olmalarıdır. Yerel düzeyde ortaya çıkan çevre sorunları, etkileşim yoluyla öteki ekosistemleri de etkiler. Yerel yönetimlerin sorunların kaynağında yer almaları, onları sorunların önlenmesinde ve çözülmesinde sorumlu kılmaktadır. En etkili çözümün, sorunun kaynağına en yakın kuruluşlarca gerçekleştirileceği açıktır(Geray; 1998, 57).

İnsan yaşamıyla ilgili pek çok konu yerel yönetimlerin sorumluluk alanına girmektedir. Bu nedenle, insanın yaşam ortamı ve koşullarının, insan yaşamına uygun duruma getirilmesi ve korunması, yerel yönetimlerin sorumluluk alanı içinde kalmalıdır. İnsan gereksinimleri hızla artarken doğal kaynakların aynı kaldığı bir dünyada, çevre yönetimine duyulan zorunluluk açıktır. Yerel yönetimler, çevreyle ilgili işlerde ve yerel girişimlerde tam yetkili makam ya da yönetim birimi durumuna getirilmedikçe, merkezi yönetimin yereldeki rolü, çevre bozulması ve kirlilik oluştuktan sonra ancak kolluk önlemleri almaktan başka bir şey olamaz(Geray; 1998, 59).

5. BELEDİYELER VE ÇEVRE

Çevre sorunları, başta kentin ve kentlinin sorunu olarak, belediyeleri doğrudan doğruya ilgilendirir. Belediyelerin çevre korumasındaki temel görev ve yetkileri idari kolluk hizmeti niteliğindedir. Bunun yanı sıra, yerel ortak gereksinimleri karşılamakla görevli olan belediyenin, çevreye yönelik, gerekli tüm hizmetleri yerine

getirmesine de hukuk sistemi olanak sağlamaktadır(Keleş- Hamamcı; 2005, 234).

Çevre yönetimi ve korunmasında yerel yönetimlerin yasal olarak önemli yetki ve görevler üstlendiği görülmektedir(Ertürk 1996, 323). Belediyelere çevre hizmetleri konusunda yetki veren mevzuat, bugün itibariyle yasa, tüzük ve yönetmelik olarak 150'nin üzerindedir. Bunların bir kısmı belediyeleri doğrudan yetkili kılarken, bir kısmı da dolaylı yetkiler sağlamaktadır. Bunlar içinde, Belediye Yasası, Belediye Ceza Yasası, Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Çevre Kanunu, 383 Sayılı Özel Çevre Kurumu Başkanlığı Hakkındaki Kararname, Büyükşehir Belediyesi Kanunu, İmar Kanunu, Belediyelerin işyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Kanun ile Kıyı Kanunu, öncelikle sayılabilir(Mutlu; 2001, 31-47).

Belediyelerin, yukarıdaki hukuki dayanaklara göre kente yönelik başlıca çevre görevleri şöyle sıralanabilir: Beldenin düzenli ve sağlıklı gelişmesini sağlamak, koruyucu sağlık hizmetleri sunmak, sağlıklı ve planlı kentleşmeyi sağlamak, yapılaşmayı denetlemek, kanalizasyon yapmak, su kaynaklarını ve kıyıları korumak, atıkları yok etmek, katı atıkları toplamak ve imha etmek, belde halkına refah sağlayıcı çalışmalar yapmak, toplu taşıma faaliyetlerinde bulunmak ve trafiği düzenlemek(Erten; 1995, 37). Belediyeler çevre ile ilgili olarak, yerleşim kararları imar planları yapmakta ve değiştirmekte, imar uygulamaları yapmakta ve denetim mekanizmasına sahip bulunmaktadırlar (Gökçeer; 1997a, 214-219). Ayrıca ortak kullanım alanlarını temiz, güvenli ve sağlıklı tutmak gibi hizmetleri sunmaktadırlar(T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004, 15). Bundan belediyelerin çevre sorunlarında en büyük sorumluluk taşıyan kamu tüzel kişisi olduğu sonucunu çıkarabiliriz(Tortop; 1999, 200).

Belediyeler, kaynak yetersizliği, personel yetersizliği, teknik yetersizlikler gibi sebeplerle çevre mevzuatının getirdiği yükümlülükleri tam anlamıyla yerine getirememektedir(Dede, 2000, 28). Yerel yönetimler, çevre koruma ile ilgili mevzuat hükümlerinin genelde yürütme ve kontrol yönüyle ilgilenmektedir(karaman; 1998, 196).

İl özel yönetimleri ve köy yönetimleriyle karşılaştırıldığında belediyeler çevre yönetimi açısından daha önemli bir konumdadır.

Belediyeler, kentte yaşayan insanların gereksinimleri ve etkinliklerinin çeşitliliği oranında çok sayıda sorumlulukla karşı karşıyadır.

Belediye Yasası ile belediyelere verilen görevlerin çoğunluğu, çevreyle doğrudan ilgili olan insan etkinliklerine ve gereksinimlerine yönelik olduğundan, belediyelerin çevre koruma ve geliştirme sürecinin içinde yer alması kaçınılmaz görülmektedir. Ayrıca, çevre koruma ve geliştirme sürecinde daha etkin roller oynamak isteyen belediyeler için, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinin a fıkrası bu olanağı sağlamaktadır. Bu düzenlemeye göre belediyeler, "İmar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapar veya yaptırır."

Büyükşehir Belediyesi Kanunu çevre ile ilgili konularda daha ayrıntılı düzenlemelere yer vermiştir. Yeni yürürlüğe giren 5216 sayılı kanunda yer alan ve Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 7. maddenin çevre ile ilgili düzenlemesi şu şekildedir:

7/b) Çevre düzeni plânına uygun olmak kaydıyla, büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5.000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar plânını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak; büyükşehir içindeki belediyelerin nazım plâna uygun olarak hazırlayacakları uygulama imar plânlarını, bu plânlarda yapılacak değişiklikleri, parselasyon plânlarını ve imar ıslah plânlarını aynen veya değiştirerek onaylamak ve uygulanmasını denetlemek; nazım imar plânının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmayan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin uygulama imar plânlarını ve parselasyon plânlarını yapmak veya yaptırmak.

7/c) Kanunlarla büyükşehir belediyesine verilmiş görev ve hizmetlerin gerektirdiği proje, yapım, bakım ve onarım işleriyle ilgili her ölçekteki imar plânlarını, parselasyon plânlarını ve her türlü imar

uygulamasını yapmak ve ruhsatlandırmak, 20.7.1966 tarihli ve 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak.

7/g) Büyükşehir belediyesinin yetki alanındaki meydan, bulvar, cadde ve ana yolları yapmak, yaptırmak, bakım ve onarımını sağlamak, kentsel tasarım projelerine uygun olarak bu yerlere cephesi bulunan yapılara ilişkin yükümlülükler koymak; ilân ve reklam asılacak yerleri ve bunların şekil ve ebadını belirlemek; meydan, bulvar, cadde, yol ve sokak ad ve numaraları ile bunlar üzerindeki binalara numara verilmesi işlerini gerçekleştirmek.

7/h) Coğrafi ve kent bilgi sistemlerini kurmak.

7/i) Sürdürülebilir kalkınma ilkesine uygun olarak çevrenin, tarım alanlarının ve su havzalarının korunmasını sağlamak; ağaçlandırma yapmak; gayrisihhî işyerlerini, eğlence yerlerini, halk sağlığına ve çevreye etkisi olan diğer işyerlerini kentin belirli yerlerinde toplamak; inşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını, odun ve kömür satış ve depolama sahalarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirler almak; büyükşehir katı atık yönetim plânını yapmak, yaptırmak; katı atıkların kaynaktan toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; sanayi ve tıbbî atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettirmek; deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

7/j) Gıda ile ilgili olanlar dâhil birinci sınıf gayrisihhî müesseseleri ruhsatlandırmak ve denetlemek, yiyecek ve içecek maddelerinin tahlillerini yapmak üzere laboratuvarlar kurmak ve işletmek.

7/k) Büyükşehir belediyesinin yetkili olduğu veya işlettiği alanlarda zabıta hizmetlerini yerine getirmek.

7/m) Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında

spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek.

7/n) Gerektiğinde sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak.

7/o) Kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bu amaçla bakım ve onarımını yapmak, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa etmek.

7/r) Su ve kanalizasyon hizmetlerini yürütmek, bunun için gerekli baraj ve diğer tesisleri kurmak, kurdurmak ve işletmek; derelerin ıslahını yapmak; kaynak suyu veya arıtma sonunda üretilen suları pazarlamak.

7/s) Mezarlık alanlarını tespit etmek, mezarlıklar tesis etmek, işletmek, işlettirmek, defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

7/t) Her çeşit toptancı hallerini ve mezbahaları yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek, imar plânında gösterilen yerlerde yapılacak olan özel hal ve mezbahaları ruhsatlandırmak ve denetlemek.

7/u) İl düzeyinde yapılan plânlara uygun olarak, doğal afetlerle ilgili plânlamaları ve diğer hazırlıkları büyükşehir ölçeğinde yapmak; gerektiğinde diğer afet bölgelerine araç, gereç ve malzeme desteği vermek; itfaiye ve acil yardım hizmetlerini yürütmek; patlayıcı ve yanıcı madde üretim ve depolama yerlerini tespit etmek, konut, işyeri, eğlence yeri, fabrika ve sanayi kuruluşları ile kamu kuruluşlarını yangına ve diğer afetlere karşı alınacak önlemler yönünden denetlemek, bu konuda mevzuatın gerektirdiği izin ve ruhsatları vermek.

7/v) Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.

7/y) Merkezî ısıtma sistemleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işletletmek.

7/z) Afet riski taşıyan veya can ve mal güvenliği açısından tehlike oluşturan binaları insandan tahliye etmek ve yıkmak.

İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak.

b) Büyükşehir katı atık yönetim plânına uygun olarak, katı atıkları toplamak ve aktarma istasyonuna taşımak.

c) Sıhhi işyerlerini, 2 nci ve 3 üncü sınıf gayrisıhhi müesseseleri, umuma açık istirahat ve eğlence yerlerini ruhsatlandırmak ve denetlemek.

d) Birinci fıkrada belirtilen hizmetlerden; 775 sayılı Gecekondu Kanununda belediyelere verilen yetkileri kullanmak, otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürülüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

e) Defin ile ilgili hizmetleri yürütmek.

Yeni yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir belediyesi kanunu ile 5393 sayılı belediye kanunu ile birlikte belediyeler, "mahalli nitelikteki sosyal politika ve sosyal refah hizmetlerinin sağlanmasında etkin kuruluşlar haline gelmişlerdir. Sosyal yardım ve sosyal hizmetler, çevre ve çevre sağlığı vb. sosyal politika alanları belediyelerin görev alanına girmiştir"(Ersöz; 2006, 1002).

Çevre sorunlarının yerel odaklı olmaları ve bunun yanında yayılma özelliği taşımaları, çevre yönetiminin, en alt düzeyden başlayıp giderek büyüyen ve birbirini içeren değişik düzeylerde yapılandırılmasını gerektirmektedir. Çevre yönetimi düzeylerinden biri olan yerel düzeyde çevre yönetimi, çevre sorunlarının yerel odaklı oluşu

nedeniyle, bu sorunların henüz ortaya çıkmadan kaynağında önlenmesi ya da oluşmuşsa kısa zamanda çözülmesi açısından göreceli olarak daha önemlidir. Yerel düzeyde çevre yönetiminde ise belediyeler, hem kendi temel nitelikleri, hem de çevresel gerçekler nedeniyle, öteki yerel yönetim kurumlarından daha çok önem taşımaktadır(Şengül; 1999, 91).

Çevrenin korunması ve iyileştirilmesi için belediyelerin saydam bir yönetim modeli uygulaması ve halk katılımına açık olması, dolayısıyla halkla iletişim ve işbirliği içinde hareket etmesi, belediye ile yerel halkın daha da bütünleşmesini sağlayacaktır. Çevre toplumun ortak varlığı olduğundan, çevreyi korumada ve iyileştirmede birlikte hareket edilmesi hem doğal, hem de zorunludur. "Yerel Çevre Yöneticisi" ve toplumun öz örgütü olarak belediyeler bu doğal gerekliliği yaşama geçirmelidir(Şengül, 2002, 39).

Çevre yönetiminin, giderek büyüyen ve birbirini içeren değişik ölçeklerde yapılandırılmasının gerekliliği yanında, yerel yönetimler, özellikle de belediyeler, bu yapılanmalar içinde ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü, belediyeler, hem yürüttükleri öteki kamusal hizmetlerle çevreyi etkileyen, hem de doğrudan doğruya çevre yönetiminde işlevler yüklenebilecek kurumlardır(Şengül; 1999, 93).

Çevresel sorumlulukların çıkış noktası, çevre varlıklarını kullanan ve etkinlikleri sırasında çevreye olumsuz etkilerde bulunan bütün kişi ve kurumların çevreye ve topluma karşı sorumlu olduğudur. İşte belediyeler de, hem doğrudan doğruya kendilerinin sundukları hizmetler sırasında, hem de hizmet sınırları içinde onların izin ve denetimi ile öteki kişi ve kurumların gerçekleştirdiği etkinlikler sırasında çevre varlıkları kullanıldığı, çevrede olumsuz etkilere neden olduğu için çevreye ve topluma karşı sorumluluk taşımaktadır. Nitekim yerel toplulukların belediyelerden, çevre sorunlarını önlemeye yönelik beklentileri de artarak sürmektedir(Şengül; 1999, 93).

7. İL ÖZEL YÖNETİMLERİ VE ÇEVRE

Yeni İl Özel İdaresi Kanunu 22. 02. 2005 tarihinde kabul edilmiş ve 04. 03. 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunda İl özel idarelerinin görev, yetki ve sorumlulukları 6. maddede düzenlenmiştir. Kanun il özel idarelerine çevreyle ilgili kimi görevler vermiştir. İl özel idarelerinin yönetimlerinin çevreyle ilgili sayılabilecek

görevleri şöyle özetlenebilir: "İl özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) Gençlik ve spor Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri hariç ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, kültür, sanat, turizm, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde,

b) İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, yapmakla görevli ve yetkilidir.

İl çevre düzeni plânı; valinin koordinasyonunda, büyükşehirlerde, büyükşehir belediyeleri, diğer illerde il belediyesi ve il özel idaresi ile birlikte yapılır. İl çevre düzeni plânı belediye meclisi ile il genel meclisi tarafından onaylanır. Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyelerinde il çevre düzeni planı ilgili Büyükşehir Belediyeleri tarafından yapılır veya yaptırılır ve doğrudan Belediye Meclisi tarafından onaylanır.

Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, il özel idaresinin malî durumu, hizmetin ivediliği ve verildiği yerin gelişmişlik düzeyi dikkate alınarak belirlenir."

8. KÖY YÖNETİMLERİ VE ÇEVRE

Köy yerel yönetimleri, belirli ölçülerde de olsa doğal yaşamın daha çok başat olduğu, üretimin doğal koşullara ve imkanlara bağlı bulunduğu, ekonominin tarım ve hayvancılığa dayandığı yerleşimlerde kurulmakta. Nüfus ölçütü bir yana bırakılırsa, köy, geçimini toprağı işleyerek, doğal kaynaklardan doğrudan doğruya yararlanarak sağlayan insanların yaşadığı, geleneksel ilişki ve kurumların egemen olduğu yerlerdir.

422 sayılı Köy Yasası'na göre köy yönetiminin görevleri arasında çevreyle ilgili kimi görevleri vardır. Bu görevler özetle aşağıda sıralanmıştır:

• Köy yollarının ve meydanının çevresine ve köyün içinde ve çevresindeki su kenarlarına, mezarlıklar ile mezarlık ve köy arasına köylünün her yıl adam başına en az bir ağaç dikmesini, bu ağaç tamamen tutup yeşilleninceye değin ağaca bakmasını, yeni dikilmişlere hayvanların sürünerek, kemirerek zarar vermesinin önünü almak için çevresine çalı çırpı sardırmasını sağlamak (m. 13/16).

• Köy sınırı içinde uygun yerlerde, tepelerde orman yetiştirmek (m. 14/8).

• Köyü, kasaba ve komşu köylere bitiştiren yolların kenarına ağaç dikmek ve köy sınırı içindeki yabancı ağaçları aşılama" (m. 14/9).

• Köy korusu olmayan yerlerde koru yetiştirmek (m. 14/29).

Köy Yasası ile köy yönetimlerine verilen çevre ve toplum sağlığı ile ilgili olan öteki görevler arasında, köy sınırları içindeki su birikintilerini önlemek; köy içme suyunu getiren boruları delik deşik bırakmamak, mezarlık, gübrelik gibi yerlerden geçmesini önlemek; evlerde odalar ile ahırları birbirinden ayırmak; evlerde ve halka açık yerlerde kapalı tuvalet yaptırmak; evlerden dökülecek pis suların içme sularına karışmasını önlemek; konutların çevresini ve köy sokaklarını temiz tutmak; köyün süprüntü ve gübrelerini köyden uzakça, yol üstü olmayan, sapa ve rüzgar altı yerlerde yakmak gibi görevler de vardır(Geray; 1998, 64).

9. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çevre yönetimi uygulaması, öteki tüm düzeylerde de önem taşımakla birlikte, çevre sorunlarının kaynağında önlenmesi olanağı veren yerel düzey özellikle önemlidir. Belediyeler de, taşıdıkları yerellik niteliği ve en yaygın kurumlardan biri oluşları nedeniyle, yerel düzeyde çevre yönetiminin ana kurumları olma potansiyeli taşımaktadırlar. Ancak, çevre sorunlarının insan (ve öteki canlıların) yaşamını önemli düzeyde etkilemeye başladığı günümüzde, bu sorunların önlenmesi, oluşmuş olanların giderilmesi sürecinde belediyelerin taşıdığı potansiyelden yeterince yararlanılmadığı gözlenmektedir. Bu çalışmada anlatılmaya çalışıldığı gibi, belediyeler, çevre yönetimi açısından varolan durumda bile önemli olanaklara ve yetkilere sahip olmasına karşın bunlardan yeterince yararlanılmamaktadır. Oysa, aşağıda sıralanan

nedenlerle, çevre yönetiminde belediyelerden daha etkili biçimde yararlanılması gerekmektedir.

1- Çevre sorunlarının yerel odaklı oluşu ile belediyelerin yerel yaşama yakın olma nitelikleri örtüşmektedir.

2- Çevre sorunlarının yayılma niteliği taşıması "ve insan etkinliklerinin gerçekleştirildiği her yerde çevre sorunlarının ortaya çıkabilmesi durumu karşısında, belediyeler, bu sorunların ortaya çıktığı her bir alanı büyük ölçüde kucaklayacak kadar yaygın plan kurumlardır.

3- Çevre yönetiminin çevreden yararlananların ve etkileyenlerin katılımına açık ve ortak çabasını gerektiren bir sistem olması ile belediyelerin demokratik ve katılıma açık yönetimler olma niteliği örtüşmektedir.

4- Çevre sorunlarının başlıca nedeni olan insan etkinliklerinin büyük bir çoğunluğu, belediyelerin "fiili sınırları" bir bölümü de "etki sınırları" içinde, ya belediyelerin izni ve denetimi altında ya da doğrudan doğruya belediyelerce gerçekleştirilmektedir(Şengül; 1999, 101-102).

Çevre yönetimi ile idari mekanizmanın çatıştığı en önemli nokta, Türkiye'deki idari yapının çevre sorunlarının gerektirdiği esnekliğe izin vermeyecek yapıya sahip olmasıdır(Gündoğdu; 2000, 654-657). Belediyeler programladıkları faaliyetlerin çevreye etkilerini bunların bertarafı için alınacak tedbirleri önceden tespit etmelidir; önemli yatırımlar için Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yönetmeliği hükümleri doğrultusunda ÇED raporları hazırlatmalıdırlar(Yıldırım; 1996, 50-51).

Bütün bu önemine karşın, yerel düzeyde çevre sorunları yalnızca belediyelerin çabalarıyla önlenemez ve çözülemez. Yerel çevre politikasının etkili olabilmesi ve doğal dengenin korunabilmesi için, belediye dışındaki kişi ve kuruluşlar da çevreyi belediyenin denetimi, belirlediği düzen ve sınırlar içinde kullanmalıdır. Etkinlikleriyle çevreyi doğrudan ya da dolaylı biçimde olumsuz etkileyen bütün kurumlar, çevresel sorumluluklar almalı ve öncelikle kendi etkinliklerini çevreye zarar vermeden gerçekleştirme ilkesiyle hareket etmelidir. Bunun için de, bütün bu kişi ve kurumların etkinliklerinde çevre koruma

yaklaşımını içselleştirmelerinin sağlanması gerekmektedir(Şengül; 1999, 102).

Çevrenin korunması ve geliştirilmesi uygulamalarında istenen sonuçların elde edilememiş olmasının örgütsel bağlamdaki en önemli nedenlerinin başında, yetki-görev ve sorumluluk dağılımındaki belirsizlikler ile örgütlenme karmaşası gelmektedir. Özellikle belediyelerin birçoğu mevzuatla kendilerine verilmiş olan çevre koruma ve geliştirme görev ve yetkilerini gerçekleştirme yeterliğinden uzak bulunmakta; bu hizmeti salt çevre sağlığı ve belediye zabıta görevleri boyutunda yürütmektedirler(TODAİE; 1991). Yerel yönetimlerin çevre birimleri, kadro ve personel olarak güçlendirilmeli, kadronun alınması, atamaların yapılması konularındaki iş ve işlemler basitleştirilmelidir (Zülüflü; 2001, 59).

Yerel yönetimlerin kaynak yaratma yetenekleri geliştirilmeli, bu kaynakların rasyonel kullanımı sağlanmalı, yerel yönetimlerin çevreye ilişkin sorumluluklarını yerine getirilip getirilmediği yerel halk tarafından denetlenmelidir(Zülüflü; 2001, 59).

Yerel yönetimlerce gerçekleştirilebilecek özellikteki, çevre koruma ve geliştirme görevleri, yerel yönetimlere aktarılmalı, bu kuruluşların çevre konusundaki ilgi ve yetki alanları, bunların güçleri oranında geliştirilmelidir.Çevrenin korunup geliştirilmesinde halk katılımı büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan, özellikle yerel yönetim kuruluşları aracılığıyla, çevreye ilişkin hizmetlerin yürütülüşüne halkın katılımının sağlanmasına ve bu arada da çevre bilincinin geliştirilmesine ağırlık verilmelidir(TODAİE; 1991).

Belediyelerin mevcut hizmet birimlerinin veya doğrudan çevre konusunda çalışmak üzere kurulacak birimlerin etkin bir şekilde çalışabilmesi için, entegre bir çevre yönetimi programına, bir çevre yönetimi sistemine göre çalışmaları gerekir. Belde veya kent içinde geliştirilecek çevre programı, bölge veya ülke düzeyinde geliştirilmiş veya geliştirilecek çevre politikalarına uygun olarak hazırlanmalıdır(Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği; 1996, 53). Çevre kirliliği ile mücadele etmek, her belediye yönetiminin birincil görevidir. Bu konuda yetkili kurum ve kuruluşlarla işbirliği ve koordinasyona önem verilmelidir(Sandal; 1997, 14-17).

Yerel yöneticiler için sağlıklı bir çevre politikası oluşturma ve uygulamanın temel koşulu bu konuda gösterecekleri kararlılıktır. Beldesinin havasını, suyunu toprağını, dolayısıyla insanını, tarihsel ve kültürel değerlerini korumaya kararlı bir yönetici; bunun için gerekli donanımları ve yöntemleri geliştirmekte zorlanmayacaktır(yıldırım; 1994, 49).

Her türlü çevre sorununu kaynağında önleyen bir teknik olarak ekolojik planlamayı dikkate almak gerekmektedir. Bunu sağlayacak hukuki, idari, teknik ve mali yapı oluşturulmalıdır(Sandal; 1997, 43).

Yerel yönetimlere çevre mevzuatının yüklediği sorumluluklar kapsamında tehlikeli atıklar yönünden de bir çok yükümlülükler getirilmiştir. Yerel yönetimler kaynak yetersizliği, personel yetersizliği, teknik yetersizlikler gibi nedenlerle çevre mevzuatının getirdiği yükümlülükleri tam anlamıyla yerine getirememektedirler(Dede; 2000, 25-33). Sağlıksız bir çevre politikasının pahalı bir yöntem olduğu gözardı edilmemelidir. Yerel yönetimlerin mali sıkıntı içinde olmalarını gerekçe göstererek, çevre sorunları ile ilgilenmemesini haklı görmek affedilemez(Gökçeer; 1997b, 279-285).

Yerel düzeyde etkin bir kentsel çevre planlaması ve yönetimi; bireysel, sosyal, kentsel, ve ulusal düzeyde; özel, kamu ve gönüllü kuruluşlar arasında koordine edilmiş eylem ve davranış birliğini gerektirir(Yener-Arapkirlioğlu; 1997, 22).

KAYNAKLAR

Dede, Emre, 2000, "Tehlikeli Atıklar Konusunda Yerel Yönetimlerin Sorumlulukları", *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Mart 200, Cilt 5, Sayı 3.

Ersöz, Halis Yunus, 2006, "Yerel Yönetimlerin Sosyal Politika Alanındaki Rolü ve Organik Tarım Sistemine Katkısı: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Halk Ekmek Örneği," *Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Organik Tarım Sektörü Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar* içinde, (Ed. İ. Hakkı Eraslan-Ferhat Şelli), Birinci Baskı, Kasım 2006, İstanbul, Uluslar arası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, Yayın No: 2006/1

Erten, Metin, 1995, *Yerel Yönetimler ve Çevre*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 1995.

Ertürk, Hasan, 1996, *Çevre Bilimlerine Giriş*, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayın No: 10 Bursa 1996, s. 323

Evirgen, Muzaffer, 1996, "Yerel Yönetimlerin Çevre Sorunlarında Önceliklerimiz Nelerdir?", *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, Mayıs 1996.

Geray, Cevat, 1998, "Yerel Yönetimler ve Çevre", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, Temmuz 1998.

Gökçeer, Fikri, 1997, "Çevre Korunmasında Belediyelerin Rolü (1)", *İller ve Belediyeler Dergisi*, Nisan 1997, Sayı 618.

Gökçeer, Fikri, 1997, "Çevre Korunmasında Belediyelerin Rolü(2)", *İller ve Belediyeler Dergisi*, Mayıs 1997, Sayı 619.

Gündoğdu, Gürsel, 2000, "Çevre Yönetiminin Sorunları ve Açılım Alanları", *İller ve Belediyeler Dergisi*, Kasım 2000, Sayı 661.

Kaplan, Ayşegül, 1997, *Küresel Çevre Sorunları ve Politikaları*, Mülkiyeliler Birliği Vakfı yayını, Ankara, 1997.

Karaman; Zerrin Toprak, 1998, *Çevre Yönetimi ve Politikası*, İzmir, 1998.

Ruşen Keleş-Can Hamamcı, 2005, *Çevre Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, 5. Baskı, Ankara.

Mutlu, Ahmet, 2001, "Yerel Yönetimlerin Çevre Politikaları: Çorum Örneği", *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Cilt:6, Sayı 8.

Sandal, Ahmet, 2004, "Çevre Kirliliği İle Mücadelede Belediye Başkanlarına Tavsiyeler", *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Mayıs 2004, Cilt 9, Sayı 5.

Şengül, Mihriban, 1997, "Belediyeler ve Çevresel Etki Değerlendirmesi", *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1, Ocak 1997.

Şengül, Mihriban, 1999, "Yerel Düzeyde Çevre Yönetimi ve Belediyeler", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, Cilt 8, Sayı 3, Temmuz 1999.

Şengül, Mihriban, 2002, "Çevre Yönetimine Halk Katılımı" Yolu Olarak "Belediye Yönetimine Halk Katılımı", *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11(2), Nisan 2002.

T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı, 2007, "1. Çevre ve Ormanlık Şurası: AB Sürecinde Çevre ve Orman", *1. Çevre ve Ormanlık Şurası Kararları: 1. Komisyon, Çevre ve*

Yerel Yönetimler, Antalya, 22-24 Mart 2005, <http://www.ogm.gov.tr/sura.htm>, 20. 07. 2007

TODAİE, 1991, *Kamu Yönetimi Araştırması Genel Rapor*, Ankara, 1991, <http://www.todaie.gov.tr/pdf/KAYA.PDF>, 20. 02. 2007

Tortop, Nuri, 1999, *Mahalli İdareler*, Yargı Yayınları, Gözden Geçirilmiş 6. Baskı, Ankara 1999,

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 1996, *Mahalli İdarelerin Yeniden Yapılandırılması: Yerel Yönetim Reformu Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Şubat 1996, s. 53

Yener, Zerrin, Arapkirlioğlu, Kumru, 1997, *Küçük ve Orta Ölçekli Belediyeler İçin Çevre Yönetimi El Kitabı*, Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenauer Vakfı yayını, Ankara, 1997.

Yıldırım, Ferzan Bayramoğlu, 1994, *Çevre ve Yerel Yönetim*, TC Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı-IULA-EMME yayını, İkinci Baskı, İstanbul 1994.

Yıldırım, H. Hami, 1996, "Kentlerde Çevre Sorunları ve Belediyeler", *Beklenen Mahalli İdareler Dergisi*, Ocak-Şubat 1996, Sayı 26.

Yıldız, Canan, 2007, "Yerel Yönetim Hizmetlerinde Kirlilik Önleme Olanakları", *TMMOB Çevre Müh. Odası, Çevre ve Mühendis Dergisi*, 25. Sayı.

<http://www.enve.metu.edu.tr/people/goksel.demirer/temizuretim/doc/B0008.pdf>; 20. 02. 2007.

Yılmaz, Abdullah- Bozkurt, Yavuz, 2003, "Yerel Halkın Çevre Sorunlarına ve Sorumlularına Bakışı Üzerine Bir Araştırma", *Yerel Yönetimler Kongresi*, 3-4 Aralık 2003, Biga.

Zülüflü, Hafize, 2001, "Çevre Sorunları ve Atık Yönetimi", *Yerel Yönetim ve Denetim Dergisi*, Ocak 2001, Cilt 6, sayı 1.